

Isto tako dvojimo, da bi se u obće koja država slagala s takvom historičnom obukom, koja bi samo i odsudjivala mnoštvo činâ, koji no su doprinosili k njenom — privremenom — boljku, ali koji su ujedno bili na štetu drugih. A kako bi onda koja država dopustila, da joj se možda s velikih grieha — proreče propast?

Dvojimo napokon i to, da će svatko htjeti svomu narodu krojiti pravdu za nevriedna mu često puti djela: takav je do-

---

priklono Poljakom, stoji u sebičnom protuslovju, dok ono traži ujedinjenje vlastite narodnosti, a pri tom dosta ne cieni tudje pozitivno pravo, pače još povladjuje — kao da se to samo sobom razumie — cjepkanje stranoga naroda. . . U tom upravo stoji biće i pravo naroda da se svako pleme na svoj vlastiti način uzdrži i razvija, a da mu se ne namiče tudji način života, pa ma se on i kako visoko cienio. Nek se „gospodarstvo poljsko“ drži koliko mu drago mrzkim, nek se slobodno i podvaja o sposobnosti Poljakâ za samovladu, nek se konačno narodno potlačivanje seljakâ sramotnim smatra: odatle ipak još ne sliedi, da Niemci i Rusi imadu ikakvu povlast razkomadati i medju se podieliti Poljsku, pa ju tako smetati u osebitosti njenoj. Nepravdu odkloniti, čim se ona uvidi, ostaje dužnostju uzprkos svim manam povriedjenoga i uzprkos vjerojatnosti, da će on uzpostavljeno pravo zlorabiti. Ovim nazorom rugat će se praktični političar. Njemu se čini djetinjasto, vratiti ono malo, što se je stranim otelo, dočim se vlastita izgubljena svojina natrag ne traži. Uzdržanje vlasti njemu je glavna stvar, a medju narodno pravo daje povlast k tomu, te izbrisuje prvobitnu ljagu osvajanja. Ide li se za tobožnjimi višimi ciljevi i kani li se čudorednim dužnostim pribaviti ciena, onda to znači prosvjetu nositi u pustoš. Tu se ipak pita: je li to sve i zbilja tako „praktično“? Ako se pogleda, na što je dovela, a najpače u Njemačkoj, tobožnja iz faktičnoga života crpljena državnička mudrost: na priezor svega idejalnoga prava i bezuvjetnu tvrdnju pozitivno pravno nastaloga nasilja i svojatanja, onda je dozvoljeno o valjanosti onakova nazora dvojiti. Možda će jednom poviest o tom, što nije samo dužnostju naloženo, već što bi i mudro bilo, drugačije suditi, nego li to sadanji državnici naši i sykofanti njihovi za dobro drže, i nego li to javno mnjenje povladjuje.“ (Politik I. 363—364. Tübingen 1862.)